

Felles front mot unødig tvangsbruk

Tor Levin Hofgaard
president i Norsk psykologforening

Psykologforeningen er langt fra defensiv i arbeidet for å redusere bruk av tvang i psykisk helsevern.

DEBATT: TVANG

Psykologforeningen er forpliktet til å evaluere om psykologer har bidratt til en endring i bruken av tvang etter at de fikk adgang til å fatte tvangsvedtak, skrev Bjørn Rishovd Rund i marsutgaven.

Psykologforeningen arbeider langsiktig og med et mangfold av virkemidler for å redusere unødig tvang i psykisk helsevern. Derfor er det vanskelig å kjenne seg igjen når Bjørn Rishovd Rund beskriver oss som «defensive» og antyder at vi ikke «anerkjenner viktigheten av saken».

Alle som har et «eierskap» til psykisk helsevern, har plikt til å jobbe for å redusere unødig tvangsbruk

Rund bekymrer seg over at psykologer i liten grad er blitt ledere i psykisk helsevern. Psykologforeningen brukte store deler av lederkonferansen i 2011 på dette temaet. For å få et best mulig faktagrunnlag har vi også vedtatt å opprette et prosjekt som 1) skal kartlegge hvor mange psykologer som per i dag er ledere, 2) på hvilket nivå de har påtatt seg lederansvar, og 3) hva som har motivert dem. Vi vil også undersøke hva som eventuelt skal til for at de som i dag vegrer seg for å søke lederjobber, skal oppleve ledelse som en aktuell karrierevei, i tillegg til å finne ut hva som har fått de som har hoppet av lederkarrieren, til å gjøre det. Hensikten med dette er å kunne sette i gang målrettede tiltak for å fremme at flere psykologer tar ledelse og blir i ledelsesjobber.

Vi mener Psykologforeningens lederprosjekt er et eksempel på at vi tar på alvor at psykologer som ledere, er nødvendig for å kunne lykkes med å få psykologfaget inn som et bærende element også i psykisk helsevern. Jeg diskuterer gjerne med Rund, og andre med erfaring både fra universitetet og fra lederposisjoner i helsetjenestene, hvordan dette store prosjektet kan lykkes best mulig, også for å redusere tvang.

Kvalitetssikring

Rund er opptatt av at vi må evaluere om ti år med psykologer som faglig ansvarlige har bidratt til kvalitetssikring av tvangsbruken. I 1999 var et av hovedargumentene til arbeidsgruppen som jobbet med lovendringsforslaget, at antall tvangsinnleggelses ville reduseres hvis psykologer ble faglig ansvarlige for vedtak. Det er i dag lite som tyder på at dette har vært tilfellet. Tvangstallene har vært stabile i mange år. Man kan diskutere om dette skyldes at psykologer ikke har lyktes i å komme i lederposisjonene som er nødvendig for å påvirke utviklingen i riktig retning, eller om psykologer likevel ikke er så ulike våre psykiaterkollegaer når de skal vurdere pasienters behov for tvangsinnleggelses. Det er viktig å understreke at både psykologer og psykiatere har de samme kriteriene å vurdere innleggelses ut fra. Dette er juridiske standarder, og det er et viktig rettssikkerhetsprinsipp at en psykiater og en psykolog som vurderer samme pasient, ikke kommer til ulike konklusjoner om behov for tvangsinnleggelse.

Forskjellig syn

Likevel kan psykologer og psykiatere ha forskjellig syn på lidelsen, og hvordan man best skal behandle den. De to yrkesgruppene har ulikt faglig ståsted, noe som gir rom for faglig meningsutveksling og utvikling: Hvordan opplever pasienten å bli utsatt for tvangsbehandling, hvordan bør man arbeide med motivasjon og samarbeid, og ikke minst: Hvordan etablere en pasientallianse også når pasienten er der ufrivillig? Dette er sentrale temaer psykologer har bidratt til å gjøre relevante i tvungent psykisk helsevern. Det haster å få mer forskningsbasert kunnskap om hvordan pasienten opplever det som skjer på posten, fremfor å telle innleggelses, og om betydningen av psykologens tilstedeværelse. Samtidig kjenner utvilsomt Rund til de utfordringer man møter ved slik forskning. Det er vanskelig å gjennomføre randomiserte kontrollerte studier for å få innsikt i om tvangsbehandling har effekt. Til det er de etiske utfordringene for store. Man kan, som Rund foreslår, gjennomføre intervjuer med pasienter. Likevel er det da store utfordringer med å sikre et representativt utvalg av alle de pasientene som har vært utsatt for tvang.

Kunnskap

Gitt dette, mener vi i Psykologforeningen det er viktigere å samle inn og formidle gode erfaringer fra institusjoner som har jobbet systematisk med å redusere tvangsbruk. I fjor fikk vi gjennomslag for vår bestilling om å lage en oppsummering av forskningsbasert kunnskap om hvilke tiltak som reduserer

tvangsinnleggelse og bruk av tvangsmidler. Prosjektet foregår i regi av Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten, og resultatet kommer første halvår i år. Flere institusjoner i Norge arbeider med tiltak for å redusere og kvalitetssikre tvangsbruk i psykisk helsevern. Blant disse er Jæren DPS med brukerstyrte senger, og BAT-prosjektet (Brukerorientert Alternativ til Tvang) som er gjennomført ved seks norske sykehus. Hva kan vi lære av disse institusjonenes erfaringer, hvilke arbeidsformer/ behandlingstiltak er egnet til å redusere tvangsbruk i psykisk helsevern, hvilke ledelsesgrep ligger til grunn for de positive endringene som er oppnådd? Svarene vil være en viktig del av grunnlaget for å kunne utvikle lærende organisasjoner – en forutsetning for å kunne redusere unødig tvangsbruk.

Politisk påvirkning

I tillegg til dette har Psykologforeningen det siste året jobbet intensivt med innspill til Paulsrudutvalget, også lenge før rapporten forelå. Og vi har drevet både politisk påvirkningsarbeid og kunnskapsinnhenting. Vårt hørings svar til Paulsrudutvalgets utredning var basert på en omfattende innspillsrunde der hele det psykologiske fagmiljøet som jobber opp mot denne problematikken, var invitert til å komme med innspill. Prosessen frem til det endelige dokumentet er uten tvil den mest omfattende prosess noe høringsdokument har vært gjenstand for i foreningen, med flere behandlinger i sentralstyret, og brede høringsrunder ute blant medlemmene. Resultatet ble et omfattende notat der vi også foreslår virkemidler for å få bukt med unødig tvangsbruk (se artikkelen «Viktige veivalg om tvang» et annet sted i marsutgaven av Tidsskriftet, og last ned høringsuttalelsen på psykologforeningen.no).

Tvang er et alvorlig inngrep i enkeltmenneskers liv, og alle som har et «eierskap» til psykisk helsevern, har plikt til å jobbe for å redusere unødig tvangsbruk. Som den største akademikergruppen i psykisk helsevern har psykologer et særlig ansvar. Det er et ansvar ingen bør være i tvil om at vi påtar oss.

tor.levin.hofgaard@psykologforeningen.no